

יורה דעה סימן קא – חתיכה הראויה להתכבד.

א. מקור הדין.

איתא במשנה חולין צו: "וכן חתיכה של נבלה, וכן חתיכה של דג טמא שנתבשלה עם החתיכות, בזמן שמכירין - בנותן טעם, ואם לאו - כולן אסורות, והרוטב בנותן טעם".

שואלת הגמרא על כך: "וכן חתיכה של נבלה [וכו']": ותבטיל ברובא! הניחא למאן דאמר: כל שדרכו לימנות שנינו, אלא למ"ד: את שדרכו לימנות שנינו, מאי איכא למימר? ועונה: "שאני חתיכה - הואיל וראויה להתכבד בה לפני האורחים. וצריכא, דאי אשמעינן גיד - משום דבריה היא, אבל חתיכה - אימא לא, ואי אשמעינן חתיכה - הואיל וראויה להתכבד בה לפני האורחים, אבל גיד - אימא לא, צריכא".

את דין זה פסק להלכה הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות פרק טז הלכה ה: "וכן חתיכה של נבלה או של בשר בהמה או חיה או עוף או דג הטמאין שנתערבה בכמה אלפים חתיכות הכל אסור עד שיגביה אותה חתיכה, ואחר כך ישער השאר בששים, שאם לא הגביהה הרי הדבר האסור עומד ולא נשתנה והחתיכה חשובה אצלו שהרי מתכבד בה לפני האורחין".

אמנם, הרי"ף במסכת עבודה זרה [דף לז עמוד א] כותב: "מתני' ואלו אסורין ואוסרין כל שהן יין נסך ועבודת כוכבים ועורות לבובין ושור הנסקל ועגלה ערופה וצפורי מצורע ושער נזיר ופטר חמור ובשר בחלב וחולין שנשחטו בעזרה הרי אלו אסורין ואוסרין בכל שהן: וליתיה להאי כללא דקי"ל דחמץ בפסח אסור ואוסר בכל שהוא".

מכאן ומכך שהרי"ף בחולין אינו מביא את המשנה של חתיכה בחתיכות דייקו הפוסקים שהרי"ף אינו סובר להלכה את דין דחה"ל כדברי הרא"ש במסכת חולין פרק ז סימן לד: "ורב אלפס שלא הביא זו המשנה דגיד וחתיכות נראה דסובר דחתיכת נבילה בטלה וסובר כמתניתין דמס' ע"ז דתיתי בעינן דבר שבמנין ואיסורי הנאה וכן מוכח מתוך דבריו בפ' בתרא דמסכת ע"ז".

אולם הרא"ש חולק על הרי"ף: "וליתא, דבכל דוכתא משמע דחתיכה הראויה להתכבד לא בטלה. ועוד הארכתי בזה בפרק בתרא דמסכת ע"ז (סימן ל)".

כך כותב גם הר"ן בפ"י לרי"ף שם (ד"ה "וגרסינן עלה"): "ולפי מה שפירש"י... הך מתני' פליגא אמתני' דפ' גיד הנשה דתנן התם גיד הנשה שנתבשל עם הגידין בזמן שמכירו בנ"ט וכן חתיכת נבילה וחתיכת דג טמא שנתבשלו עם החתיכות ... והוינן בה בגמרא וליבטיל ברובא ... וגבי חתיכה מפרקינן שאני חתיכה הואיל וראוי להתכבד בה בפני האורחים אלמא משמע התם דחתיכה הראויה להתכבד בה בפני האורחים אינה בטלה לעולם ולפום סוגיא דהכא נבילה אע"פ שראוי להתכבד בה אינה אוסרת תערובתה במה שהוא כיון דלית בה תרתי ולישנא דגמרא הכי דייק דפלוגתא היא מדאמרינן האי תנא אית ליה מכלל דאיכא תנא אחרינא דלית ליה תרתי ואפשר שזה היה דעתו של הרב אלפסי ז"ל שלא כתב לאותה משנה שבפרק וכתב כאן דליתיה להאי כללא דהא איכא חמץ בפסח מכלל דבשאר איתיה, אבל הר"מ במז"ל פסק כאותה משנה דחה"ל אינה בטלה לעולם בפט"ז מהלכות מאכלות אסורות וכן דעת רבותינו הצרפתים ז"ל והראב"ד מקיים את שתיהן ואומר דמתני' דהכא ודהתם לא פליגי כלל"...

גם הרשב"א פסק להלכה את דין חתיכה הראויה להתכבד בתורת הבית הכביע השער הראשון:

"ומן הדברים שאינן בטלים דבר חשוב כחתיכה הראויה להתכבד בפני האורחים דתנן בפרק גיד הנשה חתיכת נבלה וחתיכת דג טמא שנתבשלו עם החתיכות בזמן שמכירה בנותן טעם אם אינו מכירה כולן אסורות והרוטב בנותן טעם. ואקשינן עלה בגמרא אמאי כולן אסורות תבטל ברובא הניחא למאן דאמר כל שדרכו לימנות שנינו אלא למאן דאמר את שדרכו לימנות שנינו מאי אית לך למימר. ופרקינן שאני חתיכה הואיל וראויה להתכבד בפני האורחין. וכן הלכתא.

אבל הרב אלפסי ז"ל לא כתבה בהלכות לומר שאין הלכה כן. ונראה שסמוך לו הרב ז"ל על מה ששנינו בפרק בתרא דע"א דתנן התם אלו אסורין ואיסורין בכל שהו יין נסך וע"א ועורות לכובין ושור הנסקל ועגלה ערופה וצפרי מצורע ושער נזיר פטר חמור ובשר בחלב וחולין שנשחטו בעזרה הרי אלו אסורין ואיסורין בכל שהו. ואקשינן עלה בגמרא תנא מאי קא חשיב אי דבר שבמנין חשיב ליתני נמי חתיכת נבלה אי איסורי הנאה קא חשיב ליתני נמי חמץ בפסח. ופריך ר' חייא בר אבא ואיתימא ר' יצחק נפחא האי תנא תרתי אית ליה דבר שבמנין ואיסורי הנאה. ונראה שהרב ז"ל מפרש האי תנא לית ליה אסור בכל שהוא אלא כל היכא דאית ביה תרתי דהיינו איסורי הנאה ודבר חשוב אבל איסורי הנאה ולא דבר חשוב כגון חתיכה קטנה של חמץ בפסח ואי נמי דבר חשוב ולא איסורי הנאה כחתיכת נבלה אינן אסורין תערוכתן בכל מה שהו ובודאי לכאורה כפירושו משמע מדקאמר האי תנא תרתי אית ליה אלמא בחדא בלחוד לית ליה אוסר בכל שהו. ותו מדקתני סופא הרי אלו אסורין ואוסרין בכל שהו. ואמרין עלה בגמרא הרי אלו למעוטי מאי למעוטי דבר שבמנין ולא איסורי הנאה אי נמי איסורא הנאה ולא דבר שבמנין דאלמא כל שאינו דבר חשוב ואי נמי דבר חשוב ולא איסורי הנאה ליתנהו בהאי דינא דאוסרין בכל שהו. ולפיכך כתב הרב אלפסי ז"ל דליתיה להאי כללא דההיא מתניתין דע"א דהא איכא חמץ בפסח דאוסר תערוכתו בכל שהוא. וכענין זה פירש רש"י ז"ל ואם כן מתניתין דע"א פליגא אמתניתין דגיד הנשה וההיא דע"א עדיפא ועלה סמכינן דהיא במקומה וגבי הלכתא פסיקתא.

אבל הראב"ד ז"ל פירש דלא פליגאן והכא הכי קאמר האי תנא לית ליה לאורויי במתניתין אלא איסורי הנאה ודבר חשוב אבל התם בפרק גיד הנשה איירינן אפילו בדבר שאינו אסור בהנאה והוא שיהא דבר חשוב כחתיכה הראויה להתכבד בפני אורחין. והא דאמרין הרי אלו למעוטי דבר שבמנין ולא איסורי הנאה הכי קאמר משום הכי סתם האי תנא את דבריו כך לומר שאלו בלבד ראויין לשנות כאן אבל דבר שבמנין ואיסורי אכילה אינן ראויין לשנות כאן דבאיסורי אכילה שאוסרין את תערוכתן באכילה כיוצא בהן לא מיירי ושאר איסורי הנאה נמי אין ראוי לשנות כאן דכל איסורי הנאה שאינו דבר שבמנין אינו אוסר תערוכתן בהנאה אבל דבר שבמנין ואיסורי הנאה אוסרין את תערוכתן כמה שהן. ולעולם דבר שבמנין אוסר תערוכתו באכילה אפילו בשאר האיסורין שאינן אסורין בהנאה ...

וכן פסק גם הרמב"ם ז"ל ...
וכן דעת רבותינו הצרפתים ז"ל."

ב. אף חתיכה שכעת אסורה בהנאה נחשבת ראויה להתכבד. דבר זה למדו הראשונים כגון התוספות מסכת חולין דף ק עמוד א בד"ה "שאני": "שאני חתיכה הואיל וראויה להתכבד - וא"ת: אם כן אמאי אמר בפרק הערל (יבמות פא:) דחתיכה של חטאת טמאה במאה של חטאות טהורות תעלה? וכי תימא שאני חתיכה דנבלה דראויה להתכבד לפני אורחין עובדי כוכבי' אבל של חטאת טמאה אסור בהנאה דהא חתיכת בשר בחלב תנן בפרק בתרא דמסכת ע"ז (דף עד.) דלא בטלה אע"ג דאסור בהנאה כדקאמר התם ויש לומר דכל דבר הראוי להתכבד אם היה מתבטל חשיב ולא בטיל אבל בהערל (יבמות פא:) אפילו תתבטל בחטאות טהורות התם אינה ראויה אלא לכהנים ולא חשיבא דכהנים אין מחזיקין טובה זה לזה שכולן שוין דלכל בני אהרן תהיה איש כאחיו כתיב (ויקרא ז) אבל של חטאת בשל חולין קאמר התם דלא תעלה".
א"כ לדעת התוס' הגדרת חתיכה הראויה להתכבד היא שאילו היתה מתבטלת היתה ראויה לכבד בה אורחים אע"פ שכשאינה מתבטלת אינה ראויה לכולם.

בדומה לכך כתב הרא"ש במסכת חולין פרק ז סימן לד: "והא דאמר בפרק הערל (דף פא ב) חתיכה של חטאת טמאה במאה של חטאת טהורה תעלה. י"מ משום דחטאת טמאה אסורה בהנאה ולא הוי חתיכה הראויה להתכבד לפני האורחים עובדי כוכבים. והא ליתא דהא חתיכת בשר בחלב אמר בפ' בתרא דמס' ע"ז (דף עד א) דלא בטיל משום חתיכה הראויה להתכבד אע"ג דבשר בחלב אסור בהנאה אלא ודאי כל דבר הראוי להתכבד אם היה מתבטל חשיב ולא בטיל. וחטאת טמאה שנתערבה בחטאת טהורה אפילו נתבטל מה שראויה להתכבד בפני אורחים כהנים לא חשיב ליה שאינם מחזיקין טובה זה לזה שכולן שוין דכתיב לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו ואע"פ שנחלקו למשמרות וחולקים בגורל היינו משום דלא ליתו לאינצויי. אבל רגילין היו לאכול כל אחד עם חבריו שלא יבואו הקדשים לידי נותר. וחטאת בשל חולין קאמר התם דלא תעלה".

כך כותב גם הרשב"א בחידושי למסכת חולין דף ק עמוד א בד"ה "שאני": "שאני חתיכה הואיל וראויה להתכבד בה בפני האורחים, כלומר אורחים גוים דאי לישראל לא חזי, וא"ת והתנן במס' ע"ז (ע"ד א') אלו אוסרין בכל שהן וחשיב בשר בחלב ואע"פ שאינו ראוי להתכבד בפני שום אדם דמאיסורי הנאה הוא, וא"ת דהכא לא ראוי להתכבד בזו קאמרין אלא בשכנגדה, אכתי תיקשי לן הא דתניא ביבמות (פ"א ב') חתיכת חטאת טהורה שנתערבה במאה חתיכות חולין כולן אסורות חתיכת חטאת טמאה שנתערבה במאה חתיכות טהורות כולן מותרות, ואמאי מותרות ומ"ש מבשר בחלב ומחתיכת נבילה דההיא נמי ראוי להתכבד בכנגדה לפני האורחים, תירצו בספר התרומות שזה כללו של דבר כל דבר שאם נתבטל במה שנתערב בו יהא ראוי להתכבד בו לפני האורחים כחתיכת נבלה שנתערבה בשל היתר או חתיכת חטאת טהורה בשל חולין שאם תתבטל בחולין תהא כחולין וראוי להתכבד בה זו אינה בטלה, וזו היא רישא דברייתא במ' הערל דקתני חתיכת חטאת טהורה שנתערבה במאה חתיכות חולין כולן אסורות, וכן נמי בשר בחלב דכותה, אבל חטאת טמאה שנתערבה בחתיכות טהורות שאם תתבטל בתוך הטהורות לא תהיה ראויה להתכבד בה בפני האורחים דאע"ג שראויה לתת אותה לזכרי כהונה מ"מ אסורה היא לנכרים ולנשים ולישראלים אלא לזכרי כהונה בלבד ומשום זכרי כהונה לבד לא חשבינן לה ראויה".

הרשב"א כותב כך גם בתורת הבית הבית הרביעי השער הראשון (המשך): "ובאיזה אורח? א"ת בפני אורח ישראל והלא נבלה אינה ראויה להניח בפני ישראל! וא"ת בפני אורח נכרי והלא אף בשר בחלב בדבר שבמנין אוסר בכל שהוא ואע"פ שאינה ראויה להתכבד בפני שום אורח שהרי היא אסורה בהנאה! וא"ת שלא אמרו אלא כל שכמותה ראויה להתכבד בה בפני האורחין. אכתי תיקשי לן דהא תניא ביבמות פרק הערל חתיכת חטאת טהורה שנתערבה במאה חתיכות של חולין כולן אסורות. חתיכת חטאת טמאה שנתערבה במאה חתיכות טהורות כולן מותרות. ואמאי מותרות דהא אף שכמותה ראויה להתכבד בפני האורחין?

תירצו בספר התרומות שכל החתיכה שאם תתבטל בתוך ההיתר תהיה ראויה להתכבד בפני האורחים ישראלים חשובה היא זו ואינה בטלה. ולפיכך חתיכת כב"ח לכשתתבטל מותרת היא לכל ולפיכך אם חתיכה חשובה היא אינה בטלה ולפיכך חתיכת חטאת טהורה שנתערבה בחתיכה של חולין כולן אסורות שהרי אם תתבטל ראויה היא להתכבד בפני אורחים ישראלים שהרי חזרה להיות כחולין שנתערבה בהן אבל חתיכת חטאת טמאה שנתערבה בחתיכות של חטאת טהורות כולן מותרת שהרי לכשתתבטל לגבי החתיכות של חטאת טהורה חזרה להיות כחטאת טהורה ואסורה לזרים ולכל אדם חוץ מזכרי כהונה בלבד ומשום זכרי כהונה בלבד לא חשבינן לה ראויה להתכבד בפני האורחים".

כך כותב גם הר"ן בפי' לרי"ף חולין לו: ד"ה "וגרסינן תו": "ובמאי דאמרין דשאני חתיכה הואיל וראוי להתכבד בפני האורחים איכא למידק דכיוון שהיא אסורה היאך יתכבד בה? וכי תימא בפני אורח גוי והא קרינן לבב"ח בפרק בתרא דע"ז ראוי להתכבד בו דתנן ואלו אסורין בכל שהן וחשיב כב"ח אע"פ שאינו ראוי להתכבד בו בפני שום אדם דמאיסורי הנאה הוא! וכי תימא דהכא לאו ראוי להתכבד בזו קאמרין אלא בשכנגדה אכתי תיקשי הא דתניא בפרק הערל 'חתיכת חטאת טהורה שנתערבה במאה חתיכות חולין כולן אסורות חתיכת חטאת טמאה שנתערבה במאה חתיכות חטאת טהורות כולן מותרות' ואמאי מותרות? מ"ש מבב"ח ומחתיכת נבילה דההוא נמי ראוי להתכבד בשכנגדה לפני האורחים? תירצו בספר התרומות שזהו כללו של דבר: כל שאילו נתבטל יהא ראוי להתכבד בו בפני כל אדם כחתיכת נבילה שנתערבה בשל היתר או חתיכת חטאת טהורה בשל חולין שאם תתבטל תהא כחולין ותהא ראויה להתכבד בה בפני כל אדם הרי זו אינה בטלה והיינו רישא דברייתא דפרק הערל דקתני 'חתיכת חטאת טהורה שנתערבה במאה חתיכות של חולין כולן אסורות' אבל 'חתיכת חטאת טמאה שנתערבה בחתיכות טהורות' - שאם תתבטל בתוך הטהורות לא תהא ראויה להתכבד בה בפני האורחים שהרי אינה ראויה אלא לזכרי כהונה בלבד - משום זכרי כהונה לא חשבי לה ראויה".

מקור הדברים בספר התרומה הלכות איסור והיתר סימן נ: "וכן תנן חתיכה של נבלה ושל דג טמא שנתבטלו עם חתיכות אחרות אם מכירין בנותן טעם ואם אינו מכירין כולן אסורות והרוטב בנותן טעם ופריך בגמ' ולבטיל ברובא ומשני שאני חתיכה הואיל וראויה להתכבד לפני האורחים השתא משמע דחתיכה נבלה קרויה חשובה ולא בטלה באלף הואיל וראויה להתכבד לפני האורחים עכו"ם וקשה שלהי ע"ז דתנן אלו אסורין בכל שהו וחשיב חתיכת בשר בחלב. ובגמרא נמי קאמר איסורי הנאה קא חשיב במתני' דאוסר בכל שהו והשתא הלא אינה ראויה להתכבד לשום אדם שהרי אסורה בהנאה ותו (פ"ב) פ' הערל דתניא חתיכת חטאת טהורה במאה חתיכות חולין כולן אסורות חתיכת חטאת טמאה שנתערבה במאה חתיכות חטאות טהורות כולן מותרות אמאי מותרות מאי שנא מחתיכת בשר בחלב דאוסר' בכל שהוא ועוד מאי שנא מחתיכת חטאת בחתיכת חולין דאסורין בכל שהו. ויש לומר שזהו כללו של דבר כל חתיכה שאם תתבטל תהא ראויה להתכבד לפני אורחים מקרי חשוב ולא בטל ולכך חתיכת בשר בחלב אם תתבטל בחתיכת היתר תהא מותרת וראויה לתת אחת מהם לפני אורחים לכך אוסרת בכל שהו וכן חתיכת חטאת שנתערבה בחתיכות חולין. אבל חתיכת חטאת טמאה שנתערבה בחתיכות חטאות טהורות כי נמי תתבטל ותהא כולן טהורות בשביל כך אין אחת מהן ראויה להתכבד לפני אחרים דכל הכהנים יש לזה חלק כמו לזה ואפילו לכהן שאינו ממשמר שלו אינו קרוי בכך ראוי להתכבד כיון שאף אם נאמר שבטלה מכל מקום אסור' לעכו"ם ולישראלים ולנשים כי אם לזכרי כהונה".

ג. חתיכה הראויה להתכבד שקבלה טעם מאסור ואין אסורה מחמת עצמה אינה נחשבת חהר"ל. דברים אלו כותב הרא"ש מסכת חולין פרק ז סימן לו: "והא דאמר חתיכה הראויה להתכבד אין בטילה הני מילי שאסורה מחמת עצמה כגון נבילה ובשר בחלב וכיוצא בהן אבל חתיכת היתר שקבלה טעם מן האיסור אף לדברי המפרש דחתיכה נעשית נבילה בטילה היא בששים כשאר איסור".

עם זה הסכים הרשב"א בחידושו למסכת חולין דף ק עמוד א: "וכתבו רבותינו הצרפתים ז"ל שלא אמרו בחתיכה הראויה שאינה בטלה אלא בשאסורה מחמת עצמה כעין נבילה ודוגמתה, אבל חתיכת היתר שקבלה טעם מן האיסור ונאסרה אפי' למ"ד חתיכה עצמה נעשית נבילה בטלה היא בששים כשאר האיסורין שהרי האיסור שהוא מתבטל אינו חשוב, ואע"פ שאמרו בבשר בחלב בשלהי ע"ז שאינה בטלה בשראוייה להתכבד בה, שאני התם דכיון שנתבטלו זה עם זה חזר הכל כגוף אחד של איסור משא"כ בשאר איסורין, ודבר נאה ומתקבל הוא". הרשב"א כאן מדגיש שבב"ח נחשב כגוף אחד של איסור כיוון שלאחר שנאסרו זה מזה נחשבים כאיסור מחמת עצמו.

הרשב"א פוסק כך גם בספר תורת הבית - הבית הרביעי - השער הראשון: "ודוקא חתיכה שאסורה מצד עצמה כחתיכת נבלה וחתיכת דג טמא וכיוצא בה אבל חתיכת היתר שקבלה טעם מן האיסור בטלה היא בששים ואפילו למאן דאמר חתיכה עצמה נעשית נבלה שהרי האיסור הבלוע אינו דבר חשוב ולא אמרו בכב"ח בדבר חשוב שאינה בטלה כדתנן התם בפרק בתרא דע"א אלא משום דבבשר בחלב כל שנתבשלו זה עם זה חזר הכל להיות כגוף אחד של איסור משא"כ בשאר האיסורים. וכן דעת רבותינו הצרפתים ז"ל ועיקר".

כך כתב גם הסמ"ג - חלק מצות לא תעשה - מצוה קמ/קמא: "בד"א בכריה ודבר שבמניין ודבר הראוי להתכבד שאסורה מחמת עצמן אבל נאסרו מחמת בליעת איסור אין זה הדין עליהם ובטלין ברוב וחתיכת בשר בחלב חשובה כאיסורא מחמת עצמו הואיל וכל אחד בפני עצמו של היתר וכשהתבשלם יחד נאסרין".

כך גם כתב בספר התרומה הלכות איסור והיתר סימן נ: "ואם חתיכה היתר נאסרת מחמת בליעת איסור בטלה בשאר חתיכות כיון שאינה אסורה מחמת עצמה כי אם מחמת בליעת איסור אם כן חשובה שראויה להתכבד אינו מחמת איסור הבלוע ובטלה ברוב כיבש בצונן או בס' אם נתבשלה עם אחרות ולא דמי לחתיכת בשר בחלב שאינה בטלה דכיון דכל אחד בפני עצמו וכי נתבשלו נאסרו דמיא לחתיכת נבלה ולא בטלה".

כך כותב גם המרדכי בחולין בס' תרפ"ג בשם תשובות מהר"ם: "כל כי האי גוונא כולו מותר דחד בתרי בטל ואפילו הם חתיכות הראויות להתכבד משום דהא דאמרין חתיכה הראויה להתכבד אפילו באלף לא בטיל הני מילי כשהוא אוסר מחמת עצמה כגון נבילה או טרפה וכיוצא בהן אבל כי האי גוונא שהאיסור מחמת דבר אחר הבלוע בו ...".

אמנם, במקום אחר מביא המרדכי דעה החולקת על כך והיא שיטת הראב"ה המובאת במרדכי חולין בסימן תרע"ד: "ואם יש חתיכות הרבה ונגע האיסור באחד מהם ואין ידוע באיזה מהם אם ראוי להתכבד בפני אורחים לא בטלה והכל אסור ואם לאו בטלה ברוב".

הטעם לכך מבואר בדברי הרשב"א בחידושו הנ"ל: "שהרי האיסור שהוא מתבטל אינו חשוב" וכן בתורת הבית הנ"ל: "שהרי האיסור הבלוע אינו דבר חשוב" וכן בדברי בעל התרומה: "כיון שאינה אסורה מחמת עצמה כי אם מחמת בליעת איסור אם כן חשובה שראויה להתכבד אינו מחמת איסור הבלוע ובטלה".

באיסור והיתר הארוך כלל כ"ה אות ה' כתב: "ואפילו גבינה שהועמד בקיבה הנאסר מבשר חשוב הר"ש שאין בטל לעולם והיינו מטעם דכב"ח הוי כאיסור מגופו כדאיתא לקמן ואע"פ שאין איסורא אלא ע"י בליעה ושמא מטעם דמאחר שאסרו חכמים אף כל סתם גבינות מחמת חשש איסור שיש בקצת וגם תחלת עשייתם ע"י האיסור הוי כנוולד באיסורו".

שם בדין ח' - "כותב האו"ה: "וכתב עוד (כנראה לי המרדכי) פ' גיד הנשה: וכל הדברים שאינם מתבטל היינו דווקא כשהאיסור בא בהן מגופם אבל אם בא להן רק ע"י בליעה ממקום אחר בטל בשיעורא עכ"ל.... וכ' בשערי דורא ודוקא כשהחתיכה ראויה להתכבד ולא היה ס' בחתיכה עצמה לבטל החלב אבל לגבי אותה חתיכה עצמה שנפל הטיפת חלב עליה אפי' אם היא ראויה להתכבד ויש ס' בחתיכה נגד החלב - החתיכה בטל שפיר משום דהטיפה אינה ראויה להתכבד דחשיבת של ראויה להתכבד אינו תלויה בדבר הנאסר אלא בדבר האוסר ולכן אף החתיכה עצמה מותרת... אבל חתיכת בשר שנתבשל בלא מליחה או נמלח בלי הדחה ועוף שנמלג בכלי א' לא מיקרי איסורו מגופו כדאיתא לקמן גבי תשובות ב' חתיכות ואם נתערב בטל שפיר בשיעורא בלח וביבש כשאר איסורים אפילו אם החתיכה ראויה להתכבד היא דהא אין איסור בבשר עצמו אם היה מתקנו כראוי והיה מותר לאכלו חי בלתי מליחה כלל".

הטור פוסק: "ודוקא שאיסורה מחמת עצמה כמו נבלה ובשר בחלב אבל אם נאסרת מחמת שקבלה טעם מאיסורא ולא היו בה ס' לבטלו אפי' למי שסובר שנחשבת כנבלה אין לה דין חתיכה הראויה להתכבד שלא נאסרה אלא מחמת טעם שקבלה".
הב"ח כותב על דברי הטור האלו שהוצרך לכתוב זה כדי לאפוקי מסברת הראב"ה הנ"ל.

הרמ"א ב"דרכי משה" אות א' כותב על דברי הטור האלו: "דלא כאו"ה הארוך דגבינות העומדות בחלב טריפה חשוב חהר"ל וזה אינו דהא לא הוי איסורו מחמת עצמו עוד כתב בארוך דחתיכה שלא נמלחה אינה קרויה איסור מחמת עצמו ובטלה".

הרמ"א כותב זאת גם בתורת חטאת כלל מ' דין ב' לאחר שציטט את דברי הטור וכ' שכן דעת התוס' והרא"ש ושערי דורא ושכן הסכמת הפוסקים: "ודלא כאו"ה כלל כ"ה בגבינה שהעמדה בחלב טריפה חשוב חהר"ל וזה אינו דהא אין איסורו מחמת עצמו כמו שנחבאר לעיל".

הב"ח שם תמה על הרמ"א מכח סתירה בדבריו שגם הוא הביא בת"ח לדינו של האו"ה לגבי גבינות ולכן מסיק הב"ח: "ולכן נראה כדברי או"ה הארוך דגבינה של גויים כשהיא חשובה וראויה להתכבד אינה בטלה מיהו חתיכת בשר שלא נמלחה ונתערבה בטילה כיוון דאין איסורה אלא מחמת דם שנבלע בה וכ"כ או"ה הארוך להדיא".

הט"ז בס"ק ד' מיישב קושיית הב"ח ואומר שדברי הרמ"א בכלל מ"ג מוסכים על מקרה שאין רוב אלא תערובת של אחד באחד ויש ספק לגביה. היה מקום להתייר מצד ספק ספיקא שהרי כל האיסור הוא מספק שמא הועמדה בחלב טמא וע"ז פסק הרמ"א כאו"ה שאינו נחשב ספק נוסף כיוון שחז"ל אסרו כל גבינה של גויים מטעם זה, אולם, לענין חהר"ל – האיסור שבגבינה נחשב לאיסור בלוע.

הט"ז מביא שם סברת הרש"ל שבכלל גבינות אינן נחשבות ראויות להתכבד אולם הט"ז דוחה זאת ומסיק שגבינות נחשבות ראויות להתכבד. הש"ך בנקודות הכסף שם דוחה את דברי הרמ"א והט"ז ומוכיח מדברי הרמ"א עצמו שלא כתירוצ' הט"ז ומסיק דהעיקר כדברי האו"ה.

הש"ך אומר כי ברור מתוך דברי האו"ה שאין כוונתו לומר שכל איסור בלוע נחשב חהר"ל שהרי האו"ה עצמו בהמשך כתב לא כך וא"כ ברור כוונתו שרק בגבינות שהועמדו בקיבה אסר כי סבר שהם נחשבים איסור מגופו. הסיבה לכך כנראה היא שכיוון שחז"ל אסרו גבינות של גויים הרי שכל גבינה כזו היא חתיכת איסור מצד עצמה. הש"ך כותב שם שהרמ"א השיג על האו"ה משום שהבין שמדובר בגבינה שהעמדה בחלב טריפה. גבינה כזו היא איסור בלוע (שבלעה מהטריפה) ולכן חלק הרמ"א על האו"ה.

גם המנחת יעקב" על התו"ח שם (כלל מ') בס"ק ב' מסכים לקושיית הש"ך על הרמ"א. הוא מסכים להבנת הש"ך באו"ה שאסר ק בגבינות אולם מסקנתו להלכה שונה. הש"ך פסק כאו"ה אולם המנחת יעקב פסק כרמ"א! הוא סובר בגבינות שהועמדו בחלב טרפה הכוונה לכלהדברים האסורים כולל גבינות של גויים ובכולם מיקל הרמ"א כיוון שאיסורם הוא רק מצד חשש שנתערב בהם איסור ולא מצד עצמן. המנחת יעקב מיקל כהרמ"א כיוון שלרמ"א יש ראייה מדברי הר"ן וגם האו"ה לא החליט לאסור אלא בלשון הסתפקות.

מרן בשולחן ערוך בסעיף ב' פסק: "אין לה דין חתיכה הראויה להתכבד, אלא אם כן איסורה מחמת עצמה, כגון נבלה ובשר בחלב; אבל אם נאסרה מחמת שקבלה טעם מאיסור ולא היה בה ס' לבטלו, אפילו למי שסובר חתיכה עצמה נעשית נבלה אין לה דין חתיכה הראויה להתכבד". הש"ך בס"ק ד' מביא את הטעם: "אין לה דין חה"ל - הטעם כתבו הש"ד סי' מ"א והרשב"א וזה"ל ושאר פוסקים משום דמכל מקום אין האיסור הנבלע בה חשיב חה"ל".

בהגהותיו לשוע מביא הרמ"א את הדין השני מהאו"ה: הגה: "ואפילו חתיכה שלא נמלחה, בטלה, דאין איסורה מחמת עצמה רק מחמת דם הבלוע בה". מצויין כמקור נוסף לדין זה התה"ד בסימן ק"ע. שם נשאל התה"ד: "בשר ששהה שלשה ימים בלא מליחה, ונתערבה אותה חתיכה בחתיכות אחרות, בטילה היא ברוכ לענין שיהיה כולן מותרות לבשל, או צריכים לאוכלו כולו בצלי?" והשיב שבטל ברוכ וכתב: ונראה נמי דאפילו היתה חתיכה הראויה להתכבד אפ"ה בטילה, כיון דאינה אסורה מחמת עצמה אלא מחמת הדם הבלוע בה. אע"ג דבכולי' משערין דלא ידעי כמה דם נפיק מיניה, מ"מ חשיבות החתיכה אינה מחמת הדם אלא מחמת גוף הבשר שהוא התר והכי מחלקינן בהדיא לענין שאר איסורין".

ד. "ראויה להתכבד" – באיזה שלב?

דיון ארוך בראשונים בקשר לחתיכה גדולה מחתיכה הראויה להתכבד. האם צריך שהחתיכה תהא ראויה להתכבד כמו שהיא עתה? השאלה היא מהו גדר "ראויה להתכבד". האם ראויה להתכבד כמו שהיא עכשיו ולהגישה לפני האורחים? אם חסרים עוד שלבים בהכנתה לקראת ההגשה? האם צריכה להיות מבושלת? שחוטה? חתוכה יפה וכיו"ב. אולי מספיק גודל כזה שראוי להתכבד בו לפני האורחים?

הרשב"א בתורת הבית - הבית הרביעי - השער הראשון כותב: "ואי זו חתיכה תקרא ראויה להתכבד בפני האורחין. כל שדרכן של בני אדם להניח בפני אורח אחד שהיא חתיכה בינונית שאינה קטנה ולא גדולה יותר מדאי שאלו קטנה אינה חשובה ואין אדם מתכבד בה בפני אורח נכבד. וכן הגדולה עומדת היא לחתוך שאין דרכן להניחה כולה בפני אורח אחד אלא ראוי ובינונית. ותדע לך מדאמרינן התם בפרק התערובות וליבטלו ברובא ומשני משום דבע"ח לא בטלי אלמא שחוטה בדכוותיה בטל (דף קד)."

כלומר, הרשב"א סובר שהחתיכה צריכה להיות ראויה להתכבד ולהגיש לפני האורחים כמו שהיא עתה בלי צורך לחתוך אותה. הרשב"א מוכיח את שיטתו מהגמרא בזבחים השואלת על שור הנסקל שנתערב בשוורים אחרים: "וליבטלו ברובא" ומתרצת שבע"ח אינם בטלים משמע ששור שחוט שלם כן מתבטל ואינו נחשב כהר"ל.

כשיטה זו סובר גם הר"ן על הרי"ף בחולין דף לו: ד"ה "וגרסינן תו": "וחתיכה זו דווקא שאינה קטנה ולא גדולה יותר מדאי, שאם היתה קטנה יותר מדאי אינה ראויה להתכבד בה ובגדולה יותר מדאי נמי לחתכה קיימא וכמות שהיא אינה ראויה להתכבד בה וראיה לדבר דמדפרכין בפרק התערובות גבי שור הנסקל: וליבטיל ברובא ומתרצינן בע"ח חשיבי ולא בטלי טעמא משום בע"ח אבל מת בטל ואע"פ שאפשר לחתוך ממנו הרבה חתיכות שהן ראויות להתכבד – אפ"ה כיוון דכמות שהיא אינה ראוי להתכבד אילו היה מת בטל אלמא חתיכה בינונית בעינן!"

הרא"ש במסכת חולין פרק ז סימן לו חולק על כך והוא מוכיח את שיטתו מאותה סוגיית שממנה הוכיח הרשב"א להיפך.

הרא"ש כותב: "ובחתיכה הראויה להתכבד רבו דעות:

יש מן הגדולים שאמרו דוקא חתיכת איסור שנתבשלה עם חתיכת היתר הראויה לכבד בה אורחים אבל חתיכה חיה ואפילו שלימה בטלה רוב ודברי הבל הם דהא דקאמר ראוי להתכבד בפני האורחים לאו למימר שתהא ראויה כמו שהיא עתה אלא משום שיעור נקטינן דגדולה כי האי שראויה ליתן לפני אורח נכבד אחר שנתבשל חשובה כזאת שדרכו למנות ולא בטלה. ומשום שהיא חיה לא בטיל חשיבותא.

מידי דהוה אששה דברים שמקדשים המנוין בפרק בתרא דערלה משום דחשיב את שדרכו למנות ובכללן חלפי תרדין וקולחי כרוב ודלעת יונית. ובחיין איירי דתרדין וכרוב ודלעת אין דרך לבשולן שלימין אלא מחתכין אותן לחתיכות דקות ואז בטילי אלא ע"כ בחיין איירי ולא חזו השתא לאכילה אפילו הכי לא בטלי משום חשיבותא ה"ה נמי חתיכה הראויה להתכבד בפני האורחים לא בטל חשיבותא אע"ג דלא חזי השתא לאורחים.

וכן הנהו דפרק בתרא דמסכת ע"ז (דף עד א) דקתני ואלו אסורין ואוסרין בכל שהוא ומפרש בגמרא דהאי תנא תרתי אית ליה דבר שבמנין ואיסורי הנאה וקתני התם ציפורי מצורע ופטר חמור ועגלה ערופה וחולין שנשחטו בעזרה ואע"ג דהשתא לא חזו למיכל לא בטילי משום חשיבותיהו דחשיב את שדרכו למנות. ובגמרא פריך עלה וליחשוב נמי חתיכת נבילה אלמא דחתיכת נבילה הראויה להתכבד היא דומיא דהנך דקתני דלא בטלי מפני חשיבותם אע"ג דהשתא לא חזו למיכל.

וכן משמע מתוך דברי רבינו שמשון ז"ל שפירש בשם ר"י בפרק התערובות אהא דקאמר התם (דף עב א) על תערובת חטאות המתות ושור הנסקל אלא למ"ד את שדרכו למנות מאי איכא למימר וכתב רבינו שמשון תימה מי גרע שור גדול מאת שדרכו למנות דהא אפילו חתיכה חשוב את שדרכו למנות בפרק גיד הנשה מפני שראויה להתכבד בפני האורחים. אלמא חתיכה הראויה להתכבד אפי' כשהיא חיה לא בטלה וכן בהמה שלמה חיה לא בטלה."

ראיית הרא"ש היא מדברי ה' תוספות מסכת זכחים דף עב עמוד א' בד"ה "אלא": "אלא למאן דאמר את שדרכו לימנות שנינו מאי איכא למימר - תימה מי גרע שור גדול מאת שדרכו לימנות הא אפילו חתיכה בעלמא חשיבא את שדרכו לימנות משום דחשובה להתכבד בפני האורחים [כדאמרין בפ' גיד הנשה (חולין ק.) וכל הנך י' דברים דחשיבי את שדרכו לכאורה בכולהו לא חשיב כשור הגדול ועוד דבפ' בתרא דע"ז (דף עד.) חשיב שור הנסקל ואמר' התם האי תנא תרתי אית ליה דבר שבמנין ואיסור הנאה ולא פריך הניחא למאן דאמר כל שדרכו כו' כדפריך הכא ובביצה פ' קמא (דף ג:) ובפ' גיד הנשה (חולין ק.) שמע מינה דלכל הפחות חשיב את שדרכו ועוד מדפריך התם דניתני אגוזי פרך ורימוני באדן ולא פריך מחבילי תלתן משמע דחשיב כששה דברים.

ונראה לפרש דמשום חטאות המתות פריך הכא למאן דאמר את שדרכו דמשמע אפי' חטאת העוף כדתניא במס' קינים (פ"ב מ"ג) או שפרח מבין המתות ימותו כולן ואע"ג דקתני במתני' זכחים ועוף לאו בכלל זבח הוא מכל מקום מדקתני כל הזכחים משמע אפי' עוף בכלל". מבואר מזה דהתוס' בתירוץ לא חזרו בהם מהנחתם בקושיי שבע"ה שלם נחשב לראוי להתכבד.

ממשיך הרא"ש: "וגם שמעתי דיש אומרים דכבש שלם או אווז שלם לא מיקרי ראוי להתכבד לפני האורחים לפי שאין דרך לתת לפני אורח כבש שלם או אווז שלם. גם אלה דברי הבאי הם וכי בשביל שראוי לחלק לכמה חתיכות חשובות גרע טפי. כל שכן דחשיב טפי את שדרכו לימנות וכן דעת ר"י כמו שכתוב לעיל.

וגם יש אומרים שתרגולת בעודה בנוצתה לא חשיבא ובטלה. גם זה אינו כיון שאחר תיקונה ובשולה ראוי להתכבד בה אורח גם עתה חשיבא את שדרכו לימנות כאשר הוכחתי ממשנה דערלה ומפרק בתרא דמסכת ע"ז".

שיטה נוספת יש של ר"ת המובאת במרדכי בביצה פרק א' סימן תרמ"ו: "מעשה בנישואין בצרפת שנתערכה תרגולת נבלה עם שאר התרגולות השחוטות וצוה ר"ת ... ולהתיר האחרות ... ואע"ג דתרגולת דבר שבמנין ובריה והוי דבר חשוב ודבר חשוב אפילו באלף לא בטיל והביא ראיה מדפריך פ' גיד הנשה מגיד שנתערכ עם הגידים וכן חתיכת נבילה שנתערכה עם חתיכות האחרות דליבטל ברובא ומשני שאני חתיכה שראוי להתכבד בה לפני האורחים וגיד הוי בריה ובריש פרק התערבות גבי חטאות המתות ושור הנסקל פריך וליבטל ברובא ומשני בע"ח חשיבי ולא בטילי אלמא: אי לאו בעלי חיים בטלי דלא הוי בריה ולא חהר"ל כך עם העור ואותה תרגולת אינה בריה כיוון שאינה חיה וגם אינה ראוי להתכבד לפני האורחים כמו שהיא עם הנוצה וכ"פ רבינו יצחק מקורבי"ל בסה"מ שבקוצר (סמ"ק) דחהר"ל ר"ל כמו שהיא עתה אך אם הבהמה עם הצמר או העוף עם הנוצה אין זה ראוי להתכבד".

דברי המרדכי בשם הסמ"ק נמצאים בספר מצוות קטן מצוה ריד: "ודין חתיכה הראויה להתכבד ר"ל כמו שהיא עתה, אך אם בהמה עם הצמר או עוף עם הנוצה אין זה ראוי להתכבד ובטלים אך אם אין מחוסר רק ביטול שפיר מתקרי מתכבד".

שיטת ר"ת מוזכרת גם בשערי דורא בסי' מ': "ומעשה בא לפני ר' יעקב בתרגולת נבילה שנתערכה בשני שחוטות כשרות והאסורה לא ניטלה נוצתה והתיר ר"ת דהואיל ולא ניטלה נוצתה אינה ראוי להתכבד לפני האורחים כמה שהיא דמחוסר תיקון הוא אבל חתיכות נבילה שלא נמלחו שנתערכו ככשירות אע"פ שאינה ראוי להתכבד לפני האורחים כמה שהיא לא בטילה, דמליחה לא הוה מחוסר מעשה ולא בטלה אבל נטילת נוצה הוה מחוסר מעשה ובטלה ומיהו ראיתי כמה גדולים שגם בנבילה שלא נמלחה אומרים שהיא בטילה ורגלים של נבילה שנתערכו ככשירות אם לא ניטלו טלפיהן אז אינן ראויין להתכבד ובטלין ברוב ואותן האוסרים בנבילה שלא נמלחה אוסרים נמי ברגלים אם לא ניטלו טלפיהן".

כך כותב שם גם מהרא"י בהגהותיו בס"ק ב' על היתרו של ר"ת: "הכי נהגינו וכן יראה ברגלים שלא נחרכו להסיר השער מעליהן וכן רגלים של אווזא אע"ג דחשיבי טפי מרגלים של בהמה דקה שהן כחוש ואין רגיל איניש יקירי למיכלינהו - מ"מ אם לא הוחרכו עדיין להסיר עורן מעליהן כמו שרגילין דמי כולן לתרגולת בנוצתה אבל חתיכה שלא נמלחה ורגלים שהוסר שערן ועורן אע"פ שלא ניטלו טלפיהן אפשר לקוצצן כולן ולא חשוב מחוסר מעשה כולי האי..."

בהגהה על ההגהה הזו נמצא כן גם בשם מהרי"ל.

היתרו של הסמ"ק נזכר גם באו"ה הארוך כ"ה, כ"ב אלא ששם החמיר ברגלים אפי' שלא הוסר שערן וטלפיהן "דהא ראוי לתקנה בענין שיהיו ראויין לפני האורח".

המהרש"ל בהגהותיו לשערי דורא שם העיר על דברי מהרא"י בהגהה הנ"ל שמביא את חילוקם של ר"ת והסמ"ק בין מחוסר מעשה גדול למחוסר מעשה קטן ויחד עם זה הביא את דברי הרא"ש שכבש שלם אינו בטל בניגוד לדברי המהרי"ל שפסק באמת שכבש שלם כן בטל ודלא כרא"ש והסתמך על סברת ר"ת.

למעשה אומר המהרש"ל להחמיר כמהרא"י שכבש לא יתבטל למרות שתרגולת בנוצתה כן בטלה וזאת כי הטרחה בהסרת הנוצות מהתרגולת היא טרחה מרובה ונחשבת מעשה גדול יותר מאשר חיתוך הכבש השלם והגשתו לפני האורחים.

מבואר בדעת ר"ת שסובר שאין חתיכה צריכה להיות ראויה לגמרי כעת להגשה לפני האורחים ומאידך אם היא רחוקה מאד מהשלב של ההגשה אז אינה ראויה להתכבד והשאלה אם חסר תיקון קל דהיינו מעשה קטן או נחשבת חהר"ל כיוון שראויה להתכבד בה לפני האורחים אם יתקונה אולם אם מחוסרת מעשה גדול אז אינה נחשבת ראויה להתכבד. מריטת נוצות נחשבת מעשה גדול. מליחה לדעת השערי דורא או כישול לדעת הסמ"ק נחשבים למעשה קטן.

הטור הביא רק את דעת הרא"ש: "ובענין חתיכה הראויה להתכבד כתב א"א הרא"ש ז"ל רבו הדעות יש אומרים שתרגולת בנוצתה וכן חתיכה חיה כיון שאינן ראויין עתה לא חשיבי ראויה להתכבד ואפילו בהמה שלימה בטילה עד לאחר שנתבשלה וראויה ליתן לפני אורח לכבדו ולא נהירא דלא קאמר ראויה להתכבד אלא לשיעורא שתהא גדולה וראויה לכבד בה אורח לכשתתבשל אבל בשביל שהיא חיה או בנוצתה לא בטלה חשיבותא וגם י"א דכבש שלם או אווז שלם אינו נקרא ראויה להתכבד שאין דרך ליתן לפני אורח כבש או אווז שלם וגם אלו דברי הבאי הם וכי בשביל שראויה ליחלק חתיכות חשובות גרע טפי כ"ש דחשיב טפי את שדרכו למנות".

מרבן בב"י שם מביא גם את הדעות האחרות.

בשו"ע פסק בסתם כרשב"א וכו"ן: "תרגולת בנוצתה שנתערכה באחרות, בטלה, שהרי אינה ראויה להתכבד לפני האורחים כמות שהיא. ואף על פי שאחר שנתערכה הסירו הנוצה. וכן לא חשיבה ראויה להתכבד אלא אם כן היא מבושלת וכן כבש שלם או חתיכה גדולה יותר מדאי, לא חשיבה ראויה להתכבד, שאין דרך ליתן לפני האורח כבש שלם או חתיכה גדולה יותר מדאי."

מכך שמרן מצריך חתיכה מבושלת משמע שפסק כרשב"א וכו"ן שהחתיכה צריכה להיות ממש ראויה להגשה לאורחים ולא כר"ת.

אולם בשו"ע מביא דעה נוספת: "ויש חולקים בכל זה". האחרונים (באר הגולה, ט"ז בס"ק ה' והגר"א בביאורו) מבינים שכוונתו לדעת הרא"ש והטור שגם חתיכה גדולה יותר מדאי ומחוסרת מעשה גדול נחשבת ראויה להתכבד.

הרמ"א בהגהותיו לשו"ע מביא את הדעה המחלקת בין מעשה גדול למעשה קטן: "הגה: וכן נוהגין, מלבד חנוכה וחנוכה דמחוסרת מעשה גדול, לנהגים בה שהיא כטילה (טור בשם י"א ובמרדכי ובש"ד). וכן רגלים או ראש שלא נחרכו משערן. אבל אם כבר נחרכו, חשיבי חתיכה הראויה להתכבד, אפילו לא נמלחו עדיין. ואפילו כבש שלם אינו בטל (בהגהות ש"ד)". הרמ"א א"כ פוסק כמהר"א ולא כמהר"ל בענין כבש שלם וכהערת הרש"ל שם.

הגר"א כביאורו על דברי הרמ"א כותב: "כסברא הראשונה אלא שי"ל דשור הנסקל שאני שהוא מחוסר תיקון גדול". לא ברור מה כוונת הגר"א במלים "כסברא הראשונה" אולם נראה שכוונתו שגם לדעת הרשב"א והר"ן וגם לדעה זו צריכה החתיכה להיות ראויה להתכבד ממש וחשיבותה היא מצד אפשרות הגשתה לפני האורחים אלא שלדעה זו רק צורך במעשה גדול מעכב את אפשרות ההגשה ואם צריך רק מעשה קטן אין זה נחשב חסרון כיוון שאפשר לתקנה מהר ולהגישה לאורחים.

כך עולה גם מדברי הפמ"ג במשכצות זהב ו': "דמחוסר מעשה כל דהו לא מיקרי מחוסר מעשה". משמע שהענין הוא שלא יהיה מחוסר מעשה אלא שאם החסרון הוא רק במעשה כל דהו אין זה נחשב חסרון.

הרב אהרן מעטוף הסביר כך גם את דעת הרא"ש: חשיבותה של החתיכה היא מצד אפשרות הגשתה לאורחים. אמנם כעת א"א להגישה, אולם, מהדבר שנמצא לפנינו ניתן ליצור חתיכה שתהא ראויה להתכבד. אמנם צריך מעשים גדולים בשביל זה אבל מ"מ יש לפנינו חתיכה שבכח ראויה להתכבד ומדויק כן מלשון הרא"ש: "כיון שאחר תיקונה ובשולה ראויה להתכבד בה אורח גם עתה חשיבא את שדרכו לימנות".

אמנם לנו היה נראה לדייק מלשוננו של הרא"ש: "דהא דקאמר ראוי להתכבד בפני האורחים לאו למימר שתהא ראויה כמו שהיא עתה אלא משום שיעור נקטינן דגדולה כי האי שראויה ליתן לפני אורח נכבד אחר שנתבשל חשובה כזאת שדרכו למנות ולא בטלה" שלדעת הרא"ש אין הענין של "ראוי להתכבד" מהווה סיבה לחשיבותו אלא גודל החתיכה הוא הסיבה לחשיבותה וחתיכה גדולת כזו שראוי להתכבד בה לפני האורחים היא חשובה ואינה בטלה ולכן לא חשובה כלל אפשרות ההגשה לאורחים.

הפר"ח בס"ק ט"ו חולק על מה שכתב המחבר שצריך שהחתיכה תהיה מבושלת (מלבד זה הוא פוסק כדעת המחבר) וכותב שזו סברא דחוויה אין לה טעם וראיה והרא"ש שחלק על דעה זו הזכירה בשם יש מן הגדולים אבל אף הרשב"א והר"ן לא הזכירו זאת אלא רק אמרו שחתיכה גדולה מדי אינה נקראת חהר"ל "אבל חתיכה חיה פשיטא דמיקרי חהר"ל כל שהיא מוכנת לבישול שאינה חסרה שום תיקון עדיין (=כבר) לאפוקי אם חסרה הוצאת בני מעיים והזפק דלא מיקרי חהר"ל לשיטה זו". הפר"ח מוכיח כן מדברי הרשב"א והמחבר עצמם במקום אחר. הוא כותב שהרא"ה בבדק הבית הזכיר סברא זו ושהרשב"א במשמרת הבית חולק עליו ואומר שלא נמצא מי שסבר כן. כוונתו לדברי הרא"ה בבדק הבית - הבית הרביעי - השער השני: "עוד כתב דחתיכה חשובה של בשר חי אוסרת תערובתה אפילו באלף כדין חתיכה הראויה להתכבד בה בפני האורחין ע"כ ואינו נכון שאין דיין חתיכה הראויה להתכבד בה בפני האורחין אלא כשהיא ראויה עכשיו להתכבד בה כגון שנתבשלה אבל כשהיא חיה לא"ו על כך אומר הרשב"א במשמרת הבית שם: גם מה שאמר בשם רבותיו שלא אמר חתיכה הראויה אלא בשנתבשלה ואח"כ באחרות זה לא שמענו ולא נשמע אליו ולא ראינו מעולם מי שאמר כן ואילו אמרוה רבותיו אשר אמר באמת לא היה נעלם ממנו כי לא בסתר ידברו".

ה"פרי תאר" בס"ק ו' מסכים להלכה לדברי הפר"ח. הוא מוסיף שאף אם החתיכה מחוסרת מליחה דנים בה דין חהר"ל משום שראויה לצלי ולכן נחשבת מחוסרת רק בישול. סברא זו מופיעה גם ב

ה. אמנם, בדעת הרמב"ם כתב שו"ת מהרלב"ח סימן פח שהסביר את דברי הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות פרק טו הלכה יז: "שאר איסורין שבתורה כולן כגון בשר שקצים ורמשים וחלב ודם וכיוצא בהן שיעורן בששים, כיצד כזית חלב כליות שנפל לתוך ששים כזית מחלב האליה הכל מותר, נפל לפחות מששים הכל אסור, וכן אם נפל כשעורה חלב צריך שיהיה שם כמו ששים שעורה וכן בשאר איסורין" וכתב: "ועדיין קשה למה לא הזכיר הרב איסור נבלה ובהמה טמאה ודגים טמאים והנראה בסברת הרב ז"ל בכל חתיכה מאלו הדברים האסורים אינה בטלה בששים חתיכות בין שתהיה אותה חתיכה גדולה או קטנה דלדעתו ז"ל כל איזה חתיכה היא ראויה להתכבד בה לפני האורחין בהפך ממה שנתגדלנו עליו לסברת כל הפוסקים ובאיסור חלב דוקא שנימוח ואינו עומד בעינו אנו אומרים דבטל בששים וזהו שחזר ופי' הרב כיצד חלב וכו' או איסור שקצים ורמשים שאע"פ שהאיסור עומד בעינו והוא חתיכה אינו דבר חשוב ובטל בששים אבל באיסור הנזכר אינה בטלים בששים זולתי פליטתם וזה מבואר עוד בפנים בפרק הבא אחר זה עיין שם. שכתב הדברים שאינם בטלים כלל ובתוכם הביא דין החתיכה וכתב וכן חתיכה של נבלה וכו' וכתב לבסוף והחתיכה חשובה אצלו וכו' כיון לומר שמה שאמר בגמרא בחתיכה הראויה להתכבד וכו' אין כוונתם לחלק בחתיכות כי כל איזו חתיכה אסורה מזה הטעם אלא לתת חילוק ממנה לשאר איסורין כגון שקצים ורמשים או ביצה שיש בה אפרוח או דבר הנימוח כגון חלב ואם כן מה שכת' הרב בכאן וכיוצא בהן כיון גם לזה שיהיו דומים לאלו הנזכרים או בנימוח כמו החלב או בגריעות כמו בשר שקצים".

ובהמשך כתב מהרלב"ח שם כשהסביר את ההלכה בפט"ז ה"ה הנוגעת לחתיכה הראויה להתכבד: "אחר כך ראיתי שכוונת הרמב"ם כפי האמת הוא ללמדנו דין א' בהפך ממה שכתבו כל הפוסקים. והוא שכולם כתבו שדין חתיכה הראויה להתכבד שאינה בטלה לאו בכל החתיכות נאמ' אלא בחתיכה בינונית לא קטנה ולא גדולה אלא בחתיכה בינונית שבכמותה האדם מתכבד בה לפני האורחין. והרב ז"ל סובר שכל איזו חתיכה מאלו הדברים החשובים כגון נבלות וטרפות וטמאות מבהמות וחיות ועופות בין שתהיה החתיכה גדולה או קטנה היא אסורה ואינה בטלה לפי שכיון שהיא חתיכה מאלו היא חשובה אצלו להתכבד בה לפני האורחים למעוטי שקצים ורמשים או ביצה שיש בה אחד אפרוח או איסור נימוח ואינו עומד בעינו אף על פי שיהיה דבר חשוב כגון חלב. ומה שאמר שאני חתיכה הואיל וראויה להתכבד וכו' כיוון לתת חילוק באיסור לא בחתיכות שלדעתו ז"ל כל איזו חתיכה אצל הבעלים להתכבד בה. וכן נראה מפורש יותר שזאת היא כונת הרב במה שכ' בפירוש המשנה הזאת במקומה פרק גיד הנשה. ולדעתו ז"ל לשו' המשנה שלא חלקה כלל בחתיכות וכן לשון הגמרא שאמר שאני חתיכה הואיל וראויה להתכבד וכו' שכוונת זה הלשון כפי הפשט האמתי היא לתת טעם לכל החתיכות לא לחלק בהן יבא מדויק ויפה. ועיין גם למעלה בפ' שעבר".

דיוקו של מהרלב"ח מפירוש המשניות הוא כנראה מכך שהרמב"ם שם מתייחס לחתיכה ומגדיר שחתיכה אינה בטלה ולא מגביל זאת דווקא לסוג או צורת החתיכה. הסברו של מהרלב"ח ברמב"ם התקבל ע"י הפר"ח בס"ק ט"ו, אלא, שלהלכה כתב דקיי"ל כפוסקים האחרים וכפסק מרן בשו"ע (אלא שהסתייג מהצורך בבישול) ודלא כרמב"ם. גם מדברי ה"פרי תאר" בס"ק ד' נראה שהבין כך ברמב"ם שעל ההלכה שבדברי הרמ"א שאם הוא ספק אם הוא חהר"ל אזלינן לקולא כתב שכ"ה "במילתא דתליא בפלוגתא בין הפוסקים דהרי תמצא דלדעת רמב"ם בפ' י"ו מהלכות מאכלות אסורות כל חתיכת נבילה חשיבא חהר"ל עד שתהא נימוחה משא"כ לדעת כל הפוסקים בזה"...

דברי מהרלב"ח מובאים גם במרכבת המשנה על הרמב"ם (בשני המקומות), אולם, ה"מעשה רקח" על פרק ט"ו הי"ז דוחה את דיוקו של מהרלב"ח מכך שהרמב"ם לא הזכיר שם נבילות וטרפות דאטו כי רוכלא לימני וליזיל ועוד שכתב "כולן" הרי שכלל בזה את כל האיסורים. החתם סופר בתשובותיו חלק ב' (יו"ד) סימן צ"א הביא את הרמב"ם בכיוון הפוך: "והרמב"ם פרק ט"ז ממ"א לא חילק בין חתיכה גדולה לקטנה נ"ל דעדיפא מיניה ס"ל כהרא"ה דלא שייך חהר"ל אלא במבושל ולא בחי שהרי סתם וכתב חתיכה שנתערבה ומכירה מסירה ומגבי' והשאר בס' וק' הא ביבש עסקי ומאי ס' שייך ביה כיון שמכירה מסירה אע"כ כיון דעסיק בראוי להתכבד ממילא מיירי במבושל".

ו. דווקא כשהחתיכה שלמה ולא כשהיא חסרה..

כתב ה'רא"ש מסכת חולין פרק ז סימן לה': "והא דאמר דבריה לא בטלה הני מילי כשהוא שלם אבל נתרסק או נחתך ממנו קצת תו לא איקרי בריה ובטל ברוב. כדאמר במסכת מכות (דף טז ב) ריסק תשעה נמלים ואחד חי והשלים לכזית לוקה שש אלמא כשהן מרוסקין לא מיקרי בריה ובעי כזית. ואמר נמי במסכת מעילה (דף טז ב) לוקה על אכילת שרצים בכזית כשאין שלימים. והא דתנן (אהלות פ"א) האיברים אין להן שיעור אע"פ שאין בהן כזית ההיא לענין טומאה קאמר אבל אכילתה בכזית. כדאי' בירושל' והלא אבר מן החי בבהמה טהורה מטמא בכל שהוא ואכילתה בכזית. וכן נמצא בתשובה לרב אלפס נמצא מכל הרמשים בקדירה בין שנפל בחמין בין שנפל לצונן אם נפסק מאותו שרץ שיעורו בששים כשאר איסורין שבתורה...

וכן בחתיכה הראויה להתכבד אם נפרסה אחר שנפלה לקדירה בטלה חשיבותה ובטילה כשאר איסורים. שהרי אגוזי פרך ורימוני בדן אם נתפצעו האגוזים ונתפרדו הרימונים בטלין כדאמרין במס' גיטין (דף נד ב) ותניא בתוספתא דמסכת תרומות חתיכה שנתערבה בחתיכות אפילו הן אלף לא בטלה וכולן אסורות. והרוטב בנותן טעם. ואם נימוח הרי זה בנותן טעם. הילכך כל חתיכה שנפרסה ואינה ראויה להתכבד עוד היא מותרת והשאר אסורות. ואין אנו תולין מספק שמא אותו של איסור נפרסה והותרו כולן. והכי אמר בפ' כל הזבחים (דף עד א) א"ר אלעזר חבית של תרומה שנתערבה במאה חביות ונפתחה אחת מהן נוטל ממנה כדי דימוע ושותה אבל האחרות אסורות. ולא תלינן למימר של תרומה נפתחה והותרו כולן. ולא עוד אלא אפילו נתפרסו רובן השלימות אסורות. ולא אמר איסורא ברובא איתיה דאמר בפרק התערובות (דף עד א) א"ר אושעיא חבית של תרומה שנתערבה במאה וחמשים חביות ונפתחו מאה מהן נוטל מהן [כדי] דימוע ושותה והשאר אסורות ולא אמרינן איסורא ברובא איתיה. ודווקא שנפתחו או נתפרסו החביות מעצמן או בשוגג אבל במזיד אסורות וכן בשוגג למאן דקניס שוגג אטו מזיד באיסורא דרבנן דהאי איסורא דרבנן הוא דמדאורייתא לא שנא דבר חשוב ולא שנא שאין חשוב דאורייתא חד בתרי בטיל. וכתב הרמב"ם ז"ל דדוקא למבטל האיסור קנסינן אבל לאחרים שרי".

כך כותב גם הרשב"א בתורת הבית בית ד' ש"א: "ומכל מקום חתיכה הראויה שאינה בטלה מצד חשיבותה אם לאחר מיכן נחתכו החתיכות וחזרו חתיכות שאינן ראויות חזרו והותרו ברוב או בששים כשאר האיסורין שהרי בטל חשיבותה וכדתנן בפרק אחרון של מסכת ערלה נתפצעו האגוזים נפרדו הרימונים נפתחו החביות נחתכו הדלועים נתפרסו הככרות יעלו באחד ומאתים ודוקא כשנחתכו בשוגג אבל במזיד הרי הן אסורות כמו שהיו דתניא בגיטין פרק הניזקין נפלו ונתפצעו אחד שוגג ואחד מזיד לא יעלו. דברי ר"מ כלומר דר' מאיר קניס שוגג אטו מזיד ור' יהודה ור' יוסי ור' שמעון אומרו בשוגג יעלו במזיד לא יעלו כלומר דר' יוסי לא קניס שוגג אטו מזיד אבל מזיד גופיה קניס ואפילו בדרבנן דהא הכא חד בתרי בטיל ורבנן הוא דגזור ואפילו הכי קניס ר' יהודה וקיימא לן כוותיה חדא דר"מ ור"י הלכה כר"י ועוד דהוה להו ר' יהודה ור' יוסי ור' שמעון רבים לגבי ר' מאיר. ותניא בתוספתא דמסכת תרומה חתיכה שנתערבה בחתיכות אפילו הן אלף כולן אסורות והרוטב בנותן טעם אם נמחת הרי זה בנותן טעם וכל שכן הרוטב של חתיכה הראויה שהוא בטל בששים וכדתנן במתניתין חתיכת נבלה וחתיכת דג טמא שנבטלו עם החתיכות בזמן שמכירה כולן מותרות והרוטב בנותן טעם ובזמן שאין מכירה כולן אסורות והרוטב בנותן טעם".

ולגבי בריה כתב כך בהמשך שם: "מיהו דוקא בעודו שלם ולא נתרסקה צורתו הוא דאינו בטל ואפילו מת אבל אם נתרסק ונחתך ממנו קצתו תו לא מיקריא בריה ובטלה היא בששים כשאר האיסורין שאינה קרויה בריה אלא כשהיא שלמה ואין צריך לומר שאין פליטתה אוסרת תערובתה משום בריה שאין הטעם בריה וכדתנן גבי גיד הנשה אם אינו מכירו כולן אסורין והרוטב בנותן טעם. וכשהוא מרוסק עד שנפסדה צורתו נמי אמרינן במסכת מכות ריסק תשעה נמלים ואחד חי והשלים לכזית לוקה שש וחי דקתני התם היינו שלם ואפילו מת. ואמרין נמי במסכת מעילה לוקה על אכילת שאר שרצים שאינן מובדלין בכזית בשאינן שלמים. פירוש מובדלין שמונה שרצים שהבדילן הכתוב לטמא משאר שרצים כדכתב אשר הבדלתי לכם לטמא אלמא אינו קרוי בריה אלא בשלימה". לגבי בריה כתב כן גם בתורת הבית הקצר בית ד' ש"א: "במה דברים אמורים בזמן שהיא שלימה אבל נחתך אבר שנתרסקה עד שנאבדה צורתה אין זו בריה ובטל חשיבותה והרי הוא כשאר האיסורים ואפילו נחתך ממנה אבר לאחר שנתערבה".

כיוצא בדבר כתב הר"ן על הרי"ף (בדף לו: מדפי הרי"ף בד"ה "וגרסין תו"): "וחתיכה בינונית נמי כי אמרין דאינה בטלה דווקא בעוד שהיא שלימה אבל אם אחר שנפלה לקדירה נחתכה בטל חשיבותה ובטלה בששים כשאר האיסורין דהא אמרין בפסוק הניזקין גבי אגוזי פרך ורמוני בדין שאם נתפצעו האגוזים ונתפרדו הרמונים בטלים

ומיהו דווקא בשנחתכה או נימוחה מעצמה אבל לחתכה אסור דהו"ל מבטל איסור לכתחלה ואם עבר ועשה כן במזיד אסורה לו ומותרת לאחרים וכן דעת הר"מ ז"ל בפרק ט"ו מהלכות מאכלות אסורות בשוגג מותרת אפילו לעצמו דלא קנסינן שוגג אטו מזיד וכדאיתא בפרק הניזקין

הילכך נחתכה אחת מן החתיכות היא מותרת מ"נ דאי של היתר הרי זו כשרה ואם אסורה היא הרי היא מתבטלת והיינו דאמרין בפרק התערובות חבית של תרומה שנתערבה בק' חביות אם נפתחה אחת מהן נוטל הימנה כדי דמע ושונה פירוש דכיון שנפתחה בטל חשיבותה ועולה ממ"נ אלא שצריך ליטול ממנה כדי דמע בתרומה משום גזל השבט ואם נאבדה אחת מהן כולן מותרות דכיון דמאי דאמרין דלא בטיל מדרבנן הוא כל היכא דנאבדה אחת מהן תלינן לקולא כדאמרין בפרק התערובות טבעת של עבודה זרה שנפלה במאה ונפלה אחת מהן לים הגדול כולן מותרות דאמרין הך דאיסורא נפל מיהו מהתם משמע דלא שרינן בנפלה אחת מהן אלא לאכול אותם שנים שנים דכל שעתא ושעתא אכיל היתרא ודילמא לא אכיל דאיסורא כלל אבל אחת אחת לא דתנן התם קרב ראש אחד יקרבו כל הראשין דברי ר' אליעזר ואיפסיקא הלכתא כוותיה ואמרין עלה לא התיר ר"א אלא שנים שנים אבל אחד אחד לא".

ב"שערי דורא" בסיומן נ' כתב לגבי דג: "ואם ידוע שיש שם דג טמא ואינו מכירו אפילו באלף לא בטיל דבריה לא בטלה והכל אסור ואם הדג מרוסק אין עליו דין בריה ובטל בס' וזורק את האיסור אם מצאו

יש מפרשים דאם רוב הדג טמא שלם חשוב בריה וכן משמע בנזיר גבי נמלה דרובו ככולו ולא בטלה בס' כי אם מרוסק

ומיהו יש דוחים ואומרים הא דאמרין האבריים אין להם שיעור ה"מ לענין טומאה אבל לא לענין איסור האכילה (כלומר שלענין טומאת אבר מן החי מספיק רובו ככולו וא"צ אבר שלם אבל לענין אכילה צריך להיות שלם ממש – הערה על הש"ד בשם רש"י בנזיר). והכי קי"ל כדפרישית לעיל דזורק הבריה והשאר מותר דבטל הטעם בס".

בהגהה שם בשם מהרא"י (ד"ה "ויש מפרשים") הגדיר איזו צורת התרסקות אינה מבטלת את שם הבריה: "יראה דאם הוא שלם לגמרי רק שנפל ממנו קצת" בישול כמו שרגילין הוא להתפרר – ודאי חשוב בריה וכי האי סברא משמע קצת בפרק כיצד מברכין באשיר"י גבי ההוא דירושלמי דאם אכל פרידה אחת של ענב או של רמון דחשוב בריה אבל אם נפרד ממנו קצת מגופו ושדרתו וכ"ש ראשו אפי' רובו שלם יש לסמוך אשאר דיעות דכתבו להתיר".

ראיית המהרא"י היא מדברי הרא"ש מסכת ברכות פרק ו' סימן ט"ז: "מי סברת ר' יוחנן זית קטן אכל זית גדול אכל וכו'. ובירושלמי מייתי עובדא אחרינא. רבי יוחנן נסב זית ובירך לפניה ולאחריה והוה ר' חייא בר אבא מסתכל ביה אמר מאי הדין בבלאה מסתכל לית ליה כל שהוא ממין ז' טעון ברכה לפניו ולאחריו. אית ליה ומה צריכא ליה מפני שגרעיניתיה ממעטיה. ולית ליה לר' יוחנן מפני שגרעיניתיה ממעטיה מה עבד ליה ר' יוחנן משום בריה. מלתיה דר' יוחנן אמרה שכן אם אכל אפי' פרידה אחת של ענב או פרידה אחת של רמון שהוא טעון ברכה לפניו ולאחריה והשתא אי הוה עובדא דגמרא דידן ההוא עובדא גופא דירושלמי א"כ חולק גמ' דידן על הירושל' וס"ל דאפי' בריה בעי כזית וגמ' דידן עיקר. אבל אפשר דשני מעשים הוו והאי דירושלמי הוי זית שלם כשהובא לפניו אע"ג שהשליך הגרעינים כיון שהובא לפניו שלם ונהנה מבריה שלימה מה שדרך לאכול ממנה יש כאן שיעור. אבל האי עובדא דגמרא דידן אפשר דהאי זית מליח דהובא לפניו בלא גרעין היה כי ההיא דסוף אין מעמידין (דף מ ב) גבי זיתי גלוסקא דקתני רבי יוסי אומר השלחים אסורים. היכי דמי שלחים א"ר יוסי בר חנינא כל שאוחז בידו וגרעיניתו נשמטת ובהך זית איירי הכא הלכך לא הוי בריה וירא שמים יחמיר שלא יאכל פחות מכשיעור להסתלק מן הספק".

ה טור כותב:

"והא דבריה וחתיכה הראויה לא בטלי דווקא בעודם שלימים אבל אם נתרסקו בטלי דתו לא חשיבי ואפילו אם נאסר כבר התערובות ונתרסקו אח"כ מתבטלין ודוקא שנתרסקו הבריה וחתיכה בשוגג אבל במזיד שכיון לבטלם אסור למי שכיון לבטלם ומיהו אע"פ שנחתכה חתיכה אחת אין תולין לומר האיסור נחתך ומתבטל ויהיו כולן מותרות אלא אותה שנחתכה לבד מותרת ממ"נ דאם היא של האיסור אף כולן מותרות ואם אינה של איסור הרי היא לבדה מותרת והשאר אסורות ואפילו נחתכו רובן אין תולין שהאיסור מן הרוב שנחתכו אלא כל הנחתכות מותרות והשלימות אסורות".
מ רן בב"י הביא את המקורות שהבנו לעיל (על פיו).

מרן בשו"ע כותב:

"הא דבריה וחתיכה הראויה להתכבד לא בטלי דוקא בעודם שלימים אבל אם נחתכו או נתרסקו עד שנאבדה צורתן בטלי דתו לא חשיבי ואפילו אם נתרסקו לאחר שנתערבו עם ההיתר והוא שנתרסקו שלא במתכוין לבטל האיסור אבל אם נתכוין לכך אסור למרסק אם הוא שלו וכן למי שנתרסק בשבילו".

הש"ך בס"ק ט"ו מעיר: "וכתב בת"ח כלל מ' סוף ד"ה ומשמע באו"ה הא דבטל אם נתרסק היינו שלא נשאר שם דבר חשוב אבל נשאר חתיכה הראויה להתכבד אף על גב דבטל מטעם בריה מ"מ עדיין חשוב ואינו בטל מטעם חתיכה הראויה להתכבד וסברא נכונה היא עכ"ל ועיין עוד בב"י ובת"ח מ"ש בשם מהר"א".

הגר"א בביאורו מביא ראיה לכך שחתיכה שנתרסקה בטל ממנה דין חהר"ל מהתוספתא מסכת חולין פרק ז הלכה ז: "חתיכה אסורה שנתערבה בחתיכות אפילו הן אלף כולן אסורות הרוטב בנותן טעם נימחה הרי זה בנותן טעם".

ראיה נוספת מביא הגר"א מ"במות פא: שהגמרא שם אומרת: "מאי חתיכה? דתניא: חתיכה של חטאת טמאה שנתערבה במאה חתיכות של חטאות טהורות, וכן פרוסה של לחם הפנים טמאה שנתערבה במאה פרוסות של לחם הפנים טהורות - תעלה, רבי יהודה אומר: לא תעלה; אבל חתיכה של חטאת טהורה שנתערבה במאה חתיכות של חולין טהורות, וכן פרוסה של לחם הפנים טהורה שנתערבה במאה פרוסות של חולין טהורות - דברי הכל לא תעלה; קתני מיהת רישא תעלה! אמר רבי חייא בריה דרב הונא: בנימוחה". מכאן שאם נימוחה בטל ממנה דין דבר שבמנין.

עוד מציין הגר"א לתוס' שם בד"ה "דברי הכל" אשר מסבירים את הסוגיית שם: "נראה לפרש דטעמא דסיפא שנתערבה בשל חולין משום דלאחר שנתבטלה ראויה להתכבד בה לפיכך לד"ה לא בטלה אבל רישא שנתערבה בחתיכות טהורות של חטאות דכי נמי תעלה אין ראויה להתכבד בה דלא שייך כיבוד בפני כהנים במקדש ולהכי לת"ק תעלה דהוי כל שדרכו והא דפליגי בתוספתא במס' תרומות (פ"ה) בחתיכה של חטאת בין טהורה בין טמאה שנתערבה בחולין דרבנן אמרי תעלה ור' יהודה אומר לא תעלה צריך לאוקומה בנימוחה ור' יהודה לטעמיה דאמר (חולין קח.) מין במינו לא בטל". נראה לי שראיתו מהתוס' היא שגם לדין חהר"ל מועיל נימוחה כדי לבטלה ולא רק לדין דבר שבמנין.

הגר"א מביא גם את הראיה שהביאו הראשונים לדין זה מהמשנה בערלה (המובאת בסוגיית בגיטין בפרק הניזקין): "כיצד נתפצעו האגוזים נתפרדו הרמונים נתפתחו החביות נתחתכו הדלועים נתפרסו הככרות יעלו באחד ומאתים" (משנה מסכת ערלה פרק ג משנה ח').

הגר"א מציין גם לסוגיית בגיטין (נד): ורש"י שם כמקור לכך שהחתיכות שנתרסקו בטלות גם כשנתרסקו לאחר שנתערבו. הגמרא אומרת: "נפלו ונתפצעו, אחד שוגג ואחד מזיד - לא יעלו, דברי ר"מ ורבי יהודה; רבי יוסי ור' שמעון אומרים: בשוגג - יעלו, במזיד - לא יעלו".
רש"י שם מסביר נפלו ונתפצעו: "אגוזי פרך אין בטליו אפילו באלף מפני חשיבותו נתפצעו האגוזים של ערלה ואח"כ נפלו לתוך של היתר יעלו. נפלו תחלה ואח"כ נתפצעו".

בסעיף ז' פסק מרן: "אם נחתכה חתיכה אחת, אין תולין לומר של איסור נחתך, ומתבטל, ויהיו כולן מותרות, אלא אותה שנחתכה בלבד מותרת ממה נפשך, אם היא של איסור, אף כולן מותרות. ואם אינה של איסור, הרי היא מותרת. ואפילו נחתכו רובן אין תולין לומר שהאיסור מהרוב שנחתכו, אלא כל הנחתכות מותרות והשלימות אסורות".

על דברי הטור שכתב כן כתב הב"י שכתבו כן הרא"ש והר"ן והביאו ראיה לכך מפרק התערובות. כוונתו לדברי הרא"ש שהבאתי לעיל: "הילכך כל חתיכה שנפרסה ואינה ראויה להתכבד עוד היא מותרת והשאר אסורות. ואין אנו תולין מספק שמא אותו של איסור נפרסה והותרו כולן. והכי אמר בפ' כל הזבחים (דף עד א) א"ר אלעזר חבית של תרומה שנתערבה במאה חביות ונפתחה אחת מהן נוטל ממנה כדי דימוע ושותה אבל האחרות אסורות. ולא תלינן למימר של תרומה נפתחה והותרו כולן. ולא עוד אלא אפילו נתפרסו רובן השלימות אסורות. ולא אמר איסורא ברובא איתיה דאמר בפרק התערובות (דף עד א) א"ר אושעיא חבית של תרומה שנתערבה במאה וחמשים חביות ונפתחו מאה מהן נוטל מהן [כדין דימוע ושותה] והשאר אסורות ולא אמרינן איסורא ברובא איתיה".

בר"ן מובאת רק הראיה לכך שאותה שנפתחה מותרת.

הגר"א מציין שם לזבחים עד: וכנראה שכוונתו לאותה ראיה.

הט"ז בס"ק י"ד מביא סברה בשם מהר"א בהגש"ד לכך שלא תולים ברוכ בכה"ג. הסברא היא שיש לתלות במה שהשתנה שהוא מן הרוב של ההיתר. אם כך האיסור שהוא המועט לא השתנה והופרש מקדמותו.

הט"ז שם שולל אפשרות להסביר זאת מדין קבוע כיוון שהן החלק שנחתך וזהן זה שלא נחתך נחשבים קבועים וא"כ יש לתלות בקבוע שהוא הרוב.

ז. אפשרות של השוואת חתיכה שנחתכה לבהמת האיסור שממנה נחתכה.

כתב הגהות מיימוניות בהלכות שחיטה פרק ו' אות ט': "מעשה בא לפני רבי קורקבן תרנגולת שניקבה ונתערבה אותה תרנגולת באחרות ותביאו הקורקבן אצל שומן התרנגולת ואידמוה והכשירה ע"י כך ע"כ".

הב"י והגר"א אומרים שזה נלמד מהגמרא בעבודה זרה דף מ. : "מעשה בעובד כוכבים אחד שהביא גרב של חתיכות ונמצא סימן באחת מהן, והתיר רשב"ג את הגרב כולו! תרגמה רב פפא: כשחתיכות שוות. א"ה, מאי למימרא? מהו דתימא ניחוש דלמא אתרמי, קמ"ל".

בדומה לכך כתב ה' תרומת הדשן בסימן קעט:

"שאלה: ראש של כבש אחד נמצא טריפה, ולא נודע מאיזה כבש הוא, והקיפו הראש לשל צוארו של אחד מן הכבשים ונמצא החתיכות דומים ומכוונים יפה, יש לסמוך על זה להתיר האחרות או לאו?"

תשובה: יראה דיש לסמוך על דמיון החתיכות אפילו באיסור דאורייתא, וראייה מבוררת מפ"ב דע"ז גבי חתיכת דג דמספקינן בהו דשמא מדג טמא הוא, קאמר תרגמא רב פפא כשהחתיכות שוות אי הכי מאי למימרא מ"ד דילמא איתרמי קמ"ל. והתם נמי איסור דאורייתא הוא וסמכין על חיתוך החתיכות כשהוא שוה, הנראה לע"ד כתבתי".

הט"ז בס"ק ט"ו מסביר שכיוון שכאן אפשר לבדוק גם ע"י השוואת החלקים יש לעשות זאת למרות שבמקרה הראשון מועיל דימוי בלבד.

מרן בב"י הביא דינים אלו ופסקם בשולחן ערוך סעיף ח-ט: "קורקבן שנמצא נקוב, ונתערבה אותה תרנגולת עם אחרות מדמין שומן שבקורקבן לשומן התרנגולת של מקום חיבור הקורקבן, ואם דומים לגמרי מכשירים האחרות. (וכן כל כיוצא בזה).

ראש כבש שנמצא טריפה, ולא נודע מאיזה כבש הוא, והקיפו הראש לצוארו של אחד מהכבשים ונמצאו החתיכות דומות ומכוונות יפה, יש לסמוך על זה להתיר האחרות".

הט"ז בס"ק ט"ו הביא מדברי האו"ה הארוך כלל נ"ב אות ג' שכתב על ההיתר בשומן הקורקבן: "ועתה שאין אנו בקיאים כ"כ אין לנו להתיר בכה"ג אם לא שיהא ההפרש גדול וניכר לכל".

הט"ז גם מביא מהב"ח היתר של כבש שנמצא מים בראשו ואין ידוע איזהו והתיר הב"ח לבדוק ע"י בדיקה לאיזה כבש יש מים בעמוד השדרה. הט"ז עצמו אומר שאין לסמוך על היתר זה כי לא נמצא בש"ס ובפוסקים.

ח. חזק"ל שאסורה רק מדרכנן.

כתב הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות פרק טז הלכה ו': "והוא הדין בחתיכה של בשר בחלב או של חולין שנשחטו בעזרה שהרי הן אסורים מדבריהן בהנייה כמו שיתבאר בהלכות שחיטה אסורין בכל שהן עד שיגביה אותן וכן גיד הנשה שנתבשל עם הגידין או עם הבשר בזמן שמכירו מגביהו והשאר מותר שאין בגידים בנותן טעם ואם אינו מכירו הכל אסור מפני שהוא בריה בפני עצמו הרי הוא חשוב ואוסר בכל שהוא".

וכתב על כך בכסף משנה שם: "ומ"ש או של חולין שנשחטו בעזרה וכו' כלומר אע"פ שאינם אסורים אלא מדבריהם אינה בטלה חתיכה הראויה להתכבד".

ולפי זה כתב מרן בב"י: "כתב הרמב"ם בפ' י"ו מהמ"א (ה"ו) דאף חתיכה שאינה אסורה אלא מדרכנן אינה בטלה אם היא ראויה להתכבד".

כך הבין גם הרמ"א ב"תורת חטאת" כלל מ' דין ב': "כתב הרמב"ם בפרק י"ו מהלכות מאכלות אסורות דאף חתיכה שאינה אסורה רק מדרכנן אם היא ראויה להתכבד אינה בטלה עכ"ל".

כתב ע"ז ה"מנחת יעקב" שם (מובא בהערות לטור השלם) באות ד': "כ"כ הבי"ב בשמו בס"ק"א ואף שלא נמצא כן להדיא בדבריו – מ"מ יש ללמוד כן מדבריו בפרק י"ו מהלכות מאכלות אסורות דין ו' גבי חולין שנשחטו בעזרה דאסורין בהנאה מדרכנן וכמו שפי' שם בכ"מ אבל באמת דבריו סותרים למ"ש הכ"מ עצמו בפ"ב מהלכות שחיטה דאסור בהנאה (חולין שנשחטו בעזרה) מדאורייתא להרמב"ם וכבר מתמה ע"ז לח"מ בפ"ב מהלכות שחיטה ובלחם חמודות פרק גיד הנשה... וצ"ע!"

ה"לחם משנה" בהלכות שחיטה פרק ב ה"א דן בשיטת הרמב"ם אם חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא או לא: "והשתא יש לתמוה על רבינו כמאן פסק אי כמ"ד חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא כדקאמר ודברים אלו דברי קבלה הן וכ"נ ממ"ש פרק ט"ז מהל' מאכלות אסורות שכתב שם וה"ה בחתיכה של בשר בחלב או של חולין שנשחטו בעזרה שהרי הן אסורין מדבריהם בהנאה כמו שיתבאר בהל' שחיטה ע"כ". מכאן שגם הוא הבין בפשטות ברמב"ם כהבנת מרן והרמ"א שהרמב"ם סובר שחולין שנשחטו בעזרה מדרכנן ואעפ"כ חזק"ל מהם נאסרת ומכאן יש ללמוד לחזק"ל שאסורה מדרכנן בכלל.

אולם במהלך הדיון מעלה הלחם משנה שם הבנה אחרת ברמב"ם לגבי חולין שנשחטו בעזרה ולגבי ההלכה בהלכות מאכלות אסורות: "ואם נאמר דפסק כמ"ד חשב"ע דאורייתא ומ"ש דברי קבלה וכן במאכלות אסורות שאמר מדבריהם ר"ל שכיון שאינו מפורש בתורה דברי קבלה הוא וכמ"ש בריש הלכות אישות דכסף הוי מד"ס אע"ג דכתיב ביה כי יקח וילפינן קיחה קיחה משדה עפרון וזה נקרא ד"ס ואין זה גזירה או תקנה דלא קורא תקנת חכמים דברי קבלה אבל זה הוא הל"מ מ"מ קשה טובא..."

הרמ"א פוסק כך גם בהגהותיו לשו"ע: "הגה: ואפילו אינה אסורה רק מדרכנן, אינה בטילה (ב"י נקם הרמב"ם)".

הט"ז בס"ק א' מעיר שאם היא רק ספק אסורה מדרכנן אין להחמיר ולא כמו בדשיל"מ שמחמירים גם בספק דרכנן.

הגר"א בביאורו מציין לע"ז עד. גבי י"ג ותוד"ה "האי" וכוונתו לכך שהמשנה שם מביאה י"ג בין הדברים האסורים שאסורים בכל שהוא ושאלו התוס' שם: הרי כבר שנו זאת במשנה במס' ערלה? ותירצו: "ו' צ"ל דאיצטריך לאשמועינן חומרא אפי' בסתם יינם אע"פ שהוא מדבריהם". ראייה נוספת הביא הגר"א מיבמות פא. ד"ה "מאי". ראייתו היא מכך שהתוס' שם הוכיחו שהסוגיא שעוסקת בדברים שבמנין לענין כלאי הכרם עוסקת גם באיסורים מדרכנן!

ט. ספק בזהר"ל.

האור"ה הארוך כלל כ"ה דין י"ז כותב ששאר דברים שאין מתבטלים קלים מדבר שיש לו מתירין כיוון שספיקן מותר. שם בדין ז' הוא כותב ש"ספיקות כל הבריות לקולא".

הרמ"א ב"תורת חטאת" כלל מ' דין ז' מביא זאת: "כתב באור"ה: אם הוא ספק אם היא בריה או זהר"ל או לא – אזלינן לקולא דספיקא דרבנן לקולא עכ"ל ופשוט הוא".

גם ב"דרכי משה" באות ב' מביא זאת הרמ"א: "עוד כתב הארוך דאם הוא ספק אם היא זהר"ל או בריה או לאו אזלינן לקולא דספיקא דרבנן לקולא עכ"ל ופשוט הוא".

כך פסק הרמ"א גם בהגהותיו לשו"ע בסעיף א': "ואם הוא ספק אם ראויה להתכבד או לא, אזלינן לקולא (ארוך כלל כ"ה) אפילו היא חסונה מדאורייתא".

הש"ך בס"ק ב' והט"ז בס"ק ב' מסבירים שהטעם הוא משום דחומרא זו (של זהר"ל) היא רק מדרבנן וספק דרבנן לקולא.

הגר"א מציין שם לגיטין נד: ורש"י שם ד"ה "לא יעלו" ולתוס' זבחים עג: ד"ה "אלא".

נראה שראיות הגר"א הן לכך שדין זהר"ל הוא מדרבנן וכדברי האחרונים שהסבירו שלפיכך אין מחמירים בספיקא.

הגמרא שם אומרת: "נפלו נתפצעו אחד שוגג ואחד מזיד לא יעלו דברי רבי מאיר ורבי יהודה רבי יוסי ורבי שמעון אומרים בשוגג יעלו במזיד לא יעלו והא הכא דמדאורייתא חד בתרי בטל".

רש"י שם אומר: "לא יעלו – אפילו באלף דקנים ר"מ ורבי יהודה שוגג חטו מזיד אע"ג דהך עלייה שהוא מעלה ומבטל אגוזי פך איסורא דרבנן בעלמא הוא ואפילו שלמים דמדאורייתא אין חילוק בין חשוב לשאינו חשוב דהכל בטל דכתיב (שמות כג) אחרי רבים להטות ורבנן הוא דגזרו".

כך גם ראייתו מהתוספות זבחים דף עג: בד"ה "אלא": "אלא היינו טעמא דהקילו משום דמדאורייתא בטלי ברובא דכל מילי מדאורייתא ברובא בטלי כיון דלא ידע ואפילו ששה דברים מאחר שנתערב ולא ידע וכן תרומה בטלה באחד ומאה... א"כ גם התוס' אומרים שמדאורייתא אפילו דבר חשוב בטל ברוב.

באיזה ספק מדובר?

הש"ך בס"ק ב' אומר: "ודוקא ספק אם הוא זהר"ל אבל אם הוא ודאי זהר"ל וספק אם הוא אסור לא בטיל כדלקמן סי' ק"י ס"ט וע"ש".

על כך חולק ה"מנחת יעקב" על הת"ח שם (כלל מ' ס"ק י"ט) ואומר: "לא מיירי שנסתפק להמורה אם הוא זהר"ל או לא דא"כ הוי ספק חסרון ידיעה ולא מיקרי ספק כלל כמבואר לקמן בקונטרס הספיקות אלא דנסתפק לנו מה שהיה בשעת התערובת כגון שיש הרבה חתיכות וביניהם חתיכות קטנות וחתיכה הראויה להתכבד ולא ידענא אי האיסור היה החתיכה הראויה להתכבד וכה"ג וכן משמע באור"ה כלל כ"ה דין ז' ע"ש ודלא כמשמעות הש"ך בסימן ק"א ... משמע שהבין דאף אם נסתפק להמורה מיקרי ספק דרבנן וזה אינו והוא נגד דברי עצמו! ..."

אמנם, באות כ' מביא ה"מנחת יעקב" מהאור"ה שם בדין ז' שספק בריה שבטל הוא דווקא כשהספק הוא על החשיבות ולא כאשר הספק הוא באיסור (כגון בהמה של ספק טרפה שחתיכה חשובה ממנה נתערבה בחתיכות כשרות) ואולי כך יש ליישב גם את דברי הש"ך וע"ע.

י. האם יש הבדל בין חהר"ל שנתערבה במינה או שלא במינה?
האור"ה הארוך כלל כ"ה דין י"ז כותב על דברי הרמב"ם והמרדכי המחלקים בין מינו לשלא במינו לגבי דבר שיש לו מתירין: "ונקט הרמב"ם והמרדכי דבר שיש לו מתירין וכ"ש שאר דברים שאין מתבטלים דקילי טפי דספיקו מותר – שהן דווקא במינו אבל שלא במינו בטלין שפיר בשיעור" ואפילו אם נשאר גוף האיסור בתוך התערבות מלבד כל דבר הנעשה לטעם".
א"כ האור"ה סובר דגם בחהר"ל יש חילוק שאם נתערבה שלא במינה בטלה.

אולם, הרמ"א (בד"מ באות ב' ובתורת חטאת כלל מ' דין ו') מוכיח מתשובת הרשב"א שהביא מרן הב"י בסימן הקודם על בריה שנפלה לירקות שיש לה דין של בריה וא"כ מוכח שהרשב"א ומרן שפוסק כמוהו אינם סוברים כחילוקו של האור"ה אלא שגם בריה שנתערבה שלא במינה אינה בטלה.

עוד הביא הרמ"א ראייה נגד האור"ה מה"שערי דורא" בסימן מ"א הכותב (באמצע אות א'): "אבל טיפת חלב שנפלה על חתיכות בשר אם יש שם ששים לבטל הטיפה בטלה דטיפה אינה ראויה להתכבד משמע דאילו היתה ראויה להתכבד היתה בטלה".
מדברי ה"שערי דורא" מוכח שאילו הטיפה היתה ראויה להתכבד היא לא היתה בטלה. מכאן מוכיח הרמ"א שה"שערי דורא" סובר שחהר"ל אינה בטלה גם שלא במינה (שהרי הבשר אינו מינו של החלב) ודלא כאור"ה.

ע"פ זה כתב הרמ"א ב"תורת חטאת" שם: "כתב באור"ה ... הא דחהר"ל ובריה אינה בטלה דווקא במינן אבל שלא במינן הוה בנ"ט דומיא דבר שיש לו מתירין דבטל שלא במינו עכ"ל ואינו נכון, דהרי הרשב"א כתב בתשובה סימן קי"ג שכריה שנפלה לירקות אינה בטלה וכ"כ ב"י וכ"מ בשערים דלא כוותיה שכתב דטיפת חלב לא מיקרי ראוי להתכבד הא לאו הכי בטל בבשר אע"ג דהיה שלא במינו".

הרמ"א דוחה את ההשוואה שעשה האור"ה בין דשיל"מ לחהר"ל ובריה: "ומה שהביא ראייה מדשיל"מ נראה לחלק דשאני התם דאין החשיבות מצד האיסור עצמו, אלא, מאחר שיהיה לו היתר אח"כ לא רצו חכמים שיתבטל וכל מה שנתערב שלא במינו אין ההיתר נקרא על דבר האסור אלא ע"ש דבר שנתערב בו והוי כמי שאין לו מתירין כנ"ל".

על חילוק זה מציינים הט"ז בס"ק י"ב וה"מנחת יעקב" על הת"ח שם בס"ק י"ח) טעם נוסף בשם הר"ן לחלק בדשיל"מ בין נתערב במינו ובשאינו מינו. החילוק הוא שכיוון שמבחינה איסורית בדבר שיש לו מתירין דומה יותר להיתר שהרי הוא עתיד להיות ניתר הרי שאם גם מבחינה מציאותית הם דומים דהיינו במין במינו נטו רבנן בזה לפסוק כר' יהודה שמין במינו לא בטל כיוון שאין דבר שמתנגד אליו. ה"מנחת יעקב, מסיים: "ולפי דבריו הטעם פשוט שאין לדמות דברים החשובים לדשיל"מ לענין מין במינו ושאינו מינו וק"ל".

בהגותו לשו"ע פסק הרמ"א דין זה: "וואין חילוק בין נתערבו זמינס או קלא זמינס) (ד"ע ומשמעות הפוסקים ולאפוקי לו"ה)". (בשו"ע שלפנינו זה נדפס בסעיף ו' אולם הט"ז בס"ק י"ב והגר"א בביאורו מגיהם שיש להעביר הגהה זו לריש הסימן).
הט"ז בס"ק י"ב הביא חלק מדברי הרמ"א בתורת חטאת. הט"ז אומר שהאור"ה עצמו סותר את דבריו כיוון שבכלל מ"ג הוא כותב הרכה דינים בתולעים שאוסרים בתערובות.
הש"ך כאן מציין לדבריו בסימן קט ס"ק ח שם הוא מסביר איך תיתכן מציאות של חהר"ל שנתערבה שלא במינה: "כגון שנפרך לחתיכות דקות שאין ניכר בין זה לזה (טור) ונ"ל דמשכחת לה נמי כגון שיש כאן ב' או ג' מינים ונודע שאחד מהן אסור ואינו ידוע איזה מהן כגון ששחט כמה מינים וידוע שאחד מהן נשחט שלא כהוגן ואינו ידוע איזהו וכן כל כיוצא בזה".
הגר"א בביאורו מציין לסימן הקודם (שם פסק מרן כרשב"א בענין תולעים שנפלו לירקות) וכן הוא מציין לגמרא בחולין סז. האומרת: "אמר רב הונא לא לשפי אינש שיכרא בצבייתא באורתא דילמא פריש לעיל מצבייתא והדר נפיל לכסא והוי עובר משום שרץ השורץ על הארץ" מוכח שתולעת שנפלה לשכר אוסרתו למרות שהוא מין בשאינו מינו.

יא. האם יש הבדל בין נודע ולא נודע לענין חהר"ל?
כתב באו"ה הארוך כלל כ"ה דין י"ד בשם ר"י על דברי הרמב"ם על היתר בריה או חהר"ל שנתרסקה: "ואומר ר"י: והא דבריה בטלה בריסקו היינו דווקא לא נודע לו התערובות עד לאחר שנתרסק בקדירה אבל אם הכיר בה קודם שנתרסק ונאסר כל התערובות – פשיטא אם נתרסקה אח"כ לחתיכות קטנות שאסור הכל כמו מתחילה – מאחר שנאסר כל התערובות פ"א משום בריה שוב לא פקע תורת בריה מיניה וכתר שעת ידיעה אזלינן עכ"ל. ואסור אפילו לאחרים ואע"פ שלא כיוון לבטלו כדפרש"י דכתר שעת ידיעה אזלינן כדאיתא ג"כ לעיל גבי תוס' היתר דאם יודע בו פ"א ונאסר כל התערובות תו לא אמרינן מצא מין את מינו ונעור אפילו בשוגג".

על כך כתב בהגהת הרמ"א שם: "לא קי"ל הכי רק כרמב"ם ויו"ד סי' ק"א".

בהתאם לשיטתו כתב הרמ"א ב"תורת חטאת" כלל מ' דין ה': "כתב באו"ה הא דמהני רסיקא דווקא שלא נודע התערובות אבל אם נודע התערובות ואח"כ נתרסק אסור דלא מהני שוב ביטול עכ"ל. ואין לשון הרא"ש והטור מורים כדבריו דהרי כתבו דאף אם נתרסק לאחר שנאסר התערובות בטל והיינו שנודע תחלה ד"נאסר התערובות" דקאמרי משמע שנודע ואפ"ה מהני".

ה"מנחת יעקב" באות י"ב עומד על הסתירה לכאורה שבדברי הרמ"א בענין נודע ולא נודע. בכלל פ"ה דין ו' חשש הרמ"א לדברי האו"ה שמחמיר בביטול איסורים כשנודע לו על האיסור לפני שנתבטל ובדברי האו"ה כאן מבואר שהולך לשיטתו שם שהידיעה קובעת האיסור. הוא מעלה אפשרות ליישב זאת: "ואפשר לומר דשאני הכא בנתפצעו דיש להקל יותר כיוון שכבר קנסו בידו שנתקלקל מאכלו בשעת פציעה וכדאיתא בירושלמי פ"ב דערלה והובא בתוס' דגיטין פ' הניזקין דף נד. ד"ה נפלו ונתפצעו".

ב"דרכי משה" באות ב' ציטט את האו"ה: "עוד כתב הא דמהני נתרסקו דווקא שלא נודע התערובות אבל אם נודע התערובות אסור דלא מהני שוב ביטול עכ"ל. הרמ"א כותב שם על כך: "וע"ל סי' צ"ט דיש חולקין וס"ל דאין לחלק בין נודע ללא נודע".

הרמ"א פסק זאת גם בהגהותיו לשו"ע בסעיף ו': "וואפילו לאחר שנודע התערובות (הגהת ש"ך וד"ע לאפוקי או"ה)". לא מצאתי הגש"ד זו.

הש"ך והגר"א מפנים לסימן צ"ט שם דן הרמ"א בענין נודע ולא נודע בביטול איסורים.

הגר"א מציין לגמרא בגיטין נד שעסקה בנפלו ונתפצעו שאסורים במזיד משום קנס ומשמע רק במזיד נאסר אבל בשוגג לא ואע"פ שנודע לו.

יב. חתיכה הראויה להתכבד שאסורה רק בכדי קליפה.

כתב בהגש"ד סי' ל"ג ס"ק א': "מעשה בא לפני רבי שעירו מים רותחין על תרנגולת ונתערבה באחרות והורה דעירו אינו מבשל אלא כדי קליפה וכיוון דאין בה איסור אלא הקליפה והאיסור בפ"ע אין דרכו לימנות ולא ראוי להתכבד לפני אורחים קולפין אחד מהם וזורקין והשאר מותר"...

תשובה זו מצטט הרמ"א בדרכי משה באות ב' וכותב על כך שהיא סברת התוס'.

הרמ"א פסק כן גם בהגהותיו לשו"ע: "כל חתיכה שלל נאסרה רק כדי קליפה, בטלה להרי הקליפה אינה ראויה להתכבד. (סברת התוספות ובהגהות ש"ך)".

הש"ך בסק"ו מביא שהקשה הל"ח: הלא כל חתיכה שאסורה כ"ק נאסרה מחמת דבר אחר וא"כ לא יחא לה דין חהר"ל מחמת שאין איסורה מחמת עצמה? מתרץ הש"ך דמשכחת לה בבב"ח. הש"ך שם דן מגין למד הרמ"א דבר זה מהתוס'.

הש"ך אומר שמצא בתוס' רק שחנ"נ לא אומרים בקליפה ומזה אין ראייה לחהר"ל.

הש"ך מביא שיטות הראב"ה ורבינו ירוחם שאומרים חהר"ל בקליפה. לאחר שמצא הש"ך תשובת מיימוני שהובאה בהגש"ד הנ"ל כתב: "וצ"ל דראב"ה וסייעתו מיירי שאם יקלפוה יהיה חתיכה הראויה להתכבד".